

віднайти баланс у сфері прийняття рішень, що стосується прямого забезпечення функціонування режиму воєнного стану. Було прийнято вже чимало непопулярних рішень, які суспільством зустрічаються негативно, та сприймаються здебільшого нераціональними. Держава завжди намагається забезпечити своє існування, і чим ближча загроза, тим суворими та нераціональними стають імперативні норми, що встановлюються. Незалежно від умов в яких приймається законодавство, конституціоналізм має знаходити своє відображення не стільки в оцінці дотримання прав людини, а в нормативній передбачуваності, раціональності, обґрунтованості приписів щодо прав людини.

1. Белов Д. М., Белова М. В. Конституціоналізм як категорія в історії правової думки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 3. С. 620-624.
2. Белов Д. М., Белова М. В. Конституціоналізм: окремі питання еволюції правової думки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 45-50.
3. Крусян А. Український конституціоналізм в умовах війни: до постановки основних науково-практичних проблем та повоєнних тенденцій. *Український часопис конституційного права*. 2023. № 3. С. 16-28.
4. Чепік-Трегубенко О. С. Верховенство права у формуванні державної політики у сферах національної безпеки і оборони: теоретико-методологічний аспект. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. Спеціальний випуск № 2 (121). Держава і право України в умовах воєнного стану. С. 183-188. <https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/803>.
5. Чепік-Трегубенко О. С. Принцип верховенства права: доктрина та судова практика. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3 (118). С. 121-127. <https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/issue/view/61/32>.

Катерина Шаповалова

доцент кафедри

цивільно-правових дисциплін

ННІ права та інноваційної освіти

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

доктор філософії в галузі «Право»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗУПИНЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕБУВАННЯМ СТОРОНИ У СКЛАДІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У зв'язку із запровадженням воєнного стану та оголошенням мобілізації відбулися суттєві зміни в розгляді судових справ, в яких однією із сторін є військовослужбовці.

Відповідно до пункту 2 частини 1 статті 251 Цивільного процесуального кодексу України, суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у разі перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції [1].

Отже, формально Цивільний процесуальний кодекс, незалежно від статусу сторони, її волевиявлення та наявності представника, стадії процесу розгляду справи, категорії справи, виду вимог, що розглядаються в провадженні, чи будь-яких інших чинників, містить імперативний обов'язок суду зупинити провадження. Таке правове регулювання судового провадження за участю військовослужбовців інколи може заблокувати судовий розгляд справ, що підлягають якнайшвидшому розгляду, наприклад щодо стягнення шкоди, завданої каліцтвом; стягнення аліментів; зміна розміру аліментів; стягнення неустойки тощо.

С.Гришин звертає увагу на те, що така безхитрісна конструкція норми, що зобов'язує суд зупинити провадження в справах, де стороною є військовослужбовець, дає підстави для процесуальних зловживань. Фактично будь-який судовий розгляд за участі військового унеможлиблюється. Наприклад, якщо фізична особа подала позов про стягнення заробітної плати, а вже під час розгляду справи – мобілізована до лав Збройних Сил України, суд не має права ухвалювати рішення, а зобов'язаний зупинити провадження на час проходження позивачем військової служби. Подібний безальтернативний підхід може свідчити про обмеження доступу до правосуддя та обов'язково призведе до порушення розумності строків розгляду справи [2].

Винятком із загального правила можна назвати строкову військову службу, де зазначено відповідне «право», а не «обов'язок» суду. Відповідно до пункту 1 частини 1 статті 252 Цивільного процесуального кодексу України суд може за заявою учасника справи, а також з власної ініціативи зупинити провадження у справі у випадку перебування учасника справи на альтернативній (невійськовій) службі не за місцем проживання або на строковій військовій службі [1].

Слушно зауважує Савінова О., що процесуальні норми статей 251 та 252 Цивільного процесуального кодексу України розрізняються обов'язковою підставою для зупинення провадження та факультативною. У пункті 2 частини 1 статті 251 Цивільного процесуального кодексу України йдеться про перебування у складі Збройних сил України як про обов'язкову підставу для зупинення провадження. Звичайно, правильним було б у таких справах дотримуватися балансу інтересів двох сторін, хоча це фактично неможливо. Здебільшого суди, розглядаючи подібні питання, виходять з принципу диспозитивності: якщо особа сама просить про те, щоб справу розглядали, то немає підстав і для того, аби зупинити провадження у справі. Аналогічна

позиція щодо можливого розгляду справи й у випадку, якщо особа подала заяву про розгляд справи без її участі [3].

Є сформована позиція Верховного Суду у справі №466/8799/22, в якій суд першої інстанції зупинив провадження у справі про розірвання шлюбу до звільнення відповідача з військової служби. Апеляційна інстанція дане рішення залишила в силі. Пізніше Верховний Суд постановою від 14.02.2024 року задовольнив касаційну скаргу. Скасувавши ухвали нижчих судів, він направив справу для продовження розгляду до суду першої інстанції [4].

Верховний Суд Постановою від 15 серпня 2023 року у справі № 174/760/21 зазначив, що приписи пункту 2 частини 1 статті 251 Цивільного процесуального кодексу України мають на меті захист процесуальних прав учасника цивільного процесу, який перебуває у складі Збройних сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан. Вони покликані забезпечити об'єктивний розгляд справи. Провадження у справі підлягає зупиненню лише в разі наявності обставин, які перешкоджають її розгляду. Апеляційний суд не звернув належної уваги на те, що позивач, присутній у судовому засіданні в залі суду, та його представник заперечували проти зупинення провадження у справі. У касаційній скарзі позивач також наполягав на розгляді апеляційним судом справи за його позовом про поновлення на роботі, стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу, стягнення моральної шкоди. Призваний на військову службу позивач активно брав участь у розгляді справи, наполягав на завершенні її апеляційного перегляду. Дії відповідача, який наполягав на зупиненні провадження у справі з апеляційного перегляду рішення, ухваленого не на його користь, з посиланням на обставини, з ним не пов'язані, не відповідають принципу добросовісності. За таких обставин інститут зупинення провадження у справі не може бути застосований у цій справі на шкоду інтересам позивача, меті цього інституту та принципам цивільного судочинства [5].

Отже, є імперативний обов'язок суду зупинити провадження у справі, в якій стороною є військовослужбовець, проте лише в разі наявності обставин, які перешкоджають її розгляду, адже безальтернативність у застосуванні цієї норми може мати негативні наслідки у вигляді зловживання учасниками справи своїм правами або ж затягуванні строків її розгляду.

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 22.04.2025).

2. Гришин С. Зупинення провадження у зв'язку з перебуванням сторони у складі Збройних Сил України: проблемні аспекти правозастосування. *Юридична Газета. Online: всеукраїнське професійне юридичне видання.* URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/zupinennya-provazhennya-u-zvyazku-z-perebuvanniam-storoni-u-skladi-zbroynih-sil-ukrayini-problemni.html> (дата звернення: 22.04.2025).

3. Савінова О. Зупинення провадження у зв'язку з перебуванням сторони у складі Збройних Сил України: проблемні аспекти правозастосування. *Snews.* URL:

<https://snews.in.ua/zupynennya-provazhennya-u-zv-yazku-z-perebuvanniam-storony-u-skladi-zbrojnyh-syl-ukrayiny-problemni-aspekty-pravozastosuvannya/> (дата звернення: 22.04.2025).

4. Постанова Верховного Суду у справі № 466/8799/22 від 14.02.2024 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117207052> (дата звернення: 22.04.2025).

5. Постанова Верховного Суду у справі № 174/760/21 від 15.07.2023 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112896497> (дата звернення: 22.04.2025).

Yuliya Tokmak

Sozialpädagogin Amt für Kinder,
Jugendliche und Familien,
(Fürth, Bundesrepublik Deutschland)

Ольга Ядловська

доцент кафедри
соціально-економічних дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат історичних наук, доцент

УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ В НІМЕЧЧИНІ: ШЛЯХ НЕПОВЕРНЕННЯ

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну спричинило одну з найбільших мігрантських хвиль на європейський континент у першій чверті ХХІ ст. та у світі в цілому. Для України трагічно-карколомний напад росії став остаточним вироком у зрізі демографічної ситуації, адже міграція евакуантів 2022 р. стала підґрунтям демографічної катастрофи, невідтворюваності українського населення та безпрецедентного зменшення чисельності без можливості поновити його зростання у майбутньому.

На кінець 2022 р. Європу охопила міграційна криза, що пов'язана з намаганням країн прихистити та фінансово забезпечити майже вісім мільйонів українських евакуйованих. Кількість переселенців та їх вплив на економіку приймаючих країн значно перевищує масштаби міграційної кризи 2015–2016 рр. Проблема загострилася через нерівномірний розподіл українських переселенців по ЄС, що є схожою тенденцією з міграцією 2015–2016 рр. Польща та Німеччина залишаються найпоширенішими напрямками зовнішньої міграції [1, с. 193]. Ці тенденції дещо змінились станом на 2025 рік з огляду на певний відтік українців з Польщі, зокрема, в інші країни, та невелика частка (до 4 відсотків) в Україну. З іншого боку, популярність Німеччини як країни-реципієнта залишається дуже високою – це одна з